

УДК
378 (447):33

НАТРОШВІЛІ С.Г.

Київський національний університет технологій та дизайну

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Метою дослідження є висвітлення теоретико-методологічних засад побудови системи стратегічного управління у вищому навчальному закладі. В процесі дослідження використані наступні методи: індукції та дедукції, аналізу та синтезу, логічного узагальнення, наукового абстрагування та ін. У статті розглядаються особливості діяльності вищого навчального закладу як специфічної освітньої корпорації, яка функціонує у конкурентному середовищі на ринку освітніх послуг. Обґрунтована необхідність розробки та впровадження методик стратегічного управління у закладах вищої освіти.

Наукова новизна: показані перспективні інструменти стратегічного управління вищим навчальним закладом; описано підходи до оцінювання якості стратегічного управління вищим навчальним закладом. Практична значимість: подані результати можуть бути використані менеджментом вищого навчального закладу при розробці стратегій (стратегічних планів) розвитку закладу у висококонкурентному середовищі.

Ключові слова: стратегічне управління, вища освіта, вищий навчальний заклад, ринок освітніх послуг, конкурентне середовище.

Вступ. Вища освіта як вид економічної діяльності представлена вищими навчальними закладами, що надають освітні та супутні послуги. Вищі навчальні заклади є суб'єктами ринку освітніх послуг, на яких розповсюджується дія об'єктивних ринкових законів. Конкуренція на ринку освітніх послуг дедалі загострюватиметься, що обумовлюється низкою об'єктивних тенденцій (наявність навчальних закладів різної форми власності, перевищення пропозиції над платоспроможним попитом, наявних індивідуальних освітніх запитів, масовизація вищої освіти та ін.). Відтак, розвиток вищих навчальних закладів має відбуватися на основі реалізації принципів стратегічного управління, в процесі якого реалізуються місія функціонування закладу, стратегічна програма (стратегія), вирішуються стратегічні завдання.

Таким чином, вищі навчальні заклади як ринкові суб'єкти змушені вступати у конкурентну боротьбу за доступ до економічних ресурсів, протидіяти негативним чинникам зовнішнього та внутрішнього середовища, вживати заходів для зміцнення власного економічного потенціалу, удосконалювати механізми проектування управлінських рішень тощо. Як і в інших видах економічної діяльності,

у сфері вищої освіти є конкуренція, а також різні атрибути конкурентної боротьби – демпінг, реклама, “недружні атаки” тощо.

Це означає, що у сфері вищої освіти, як і в інших сферах економічної діяльності, проявляються різнопланові ринкові та позаринкові ризики, які несуть в собі ризики (різного ступеня та спрямування) успішної економічної діяльності відповідних агентів (вищих навчальних закладів).

Вказані ризики можуть бути ідентифіковані та мінімізовані в процесі застосування керівництвом (менеджментом) вищих навчальних закладів методології стратегічного управління.

Особливістю освітніх послуг є те, що вони є одночасно і суспільним, і приватним благом. Суспільним благом є підвищення рівня освіченості населення, освоєння людьми нових знань та технологій. Приватним благом є здобуття знань конкретними індивідами, що підвищує їхню вартість (цінність) на ринку праці. Через це модель стратегічного управління вищих навчальних закладів має низку особливостей, обумовлених характером ринкового продукту (освітньої послуги).

В контексті підтримки нормального функціонування вищого навчального закладу особливо важливого значення набуває проблема своєчасної ідентифікації ринкових ризиків. В сучасних соціально-економічних умовах, які визначаються необхідністю стимулювання переходу економіки на модель інноваційного розвитку, а також дефіцитністю бюджетного фінансування наявної мережі вищих навчальних закладів, виникає необхідність проведення поглиблених досліджень, спрямованих на вироблення теоретичних, методологічних та науково-практичних основ стратегічного управління вищими навчальними закладами в умовах дії ринкових ризиків. Слід чітко усвідомлювати, що впровадження принципів стратегічного управління до організаційної моделі вищих навчальних закладів є об'єктивною необхідністю, а відтак – потребує розробки наукового та методологічного інструментарію, що можливий до застосування у різних економічних ситуаціях. Мають бути досліджені процеси проектування стратегічних рішень, а також обґрунтовані методичні підходи до формування та реалізації моделей стратегічного управління на рівні вищого навчального закладу.

Таким чином, обрана тема є актуальною, представляє значний інтерес для науки і практики.

З проблематики проектування та впровадження систем стратегічного управління у вищих навчальних закладах видається чимало наукових праць [1-8]. Над цією проблематикою плідно працюють В.Андрущенко, Т.Боголіб, Ю.Вітренко, Ю.Гончаров, І.Грищенко,

І.Ігнат'єва, С.Захарін, І.Каленюк, М.Степко, І.Тарасенко, І.Шульгіна та інші науковці. В той же час залишається незадовільним рівень стратегічного управління вищими навчальними закладами, що проявляється зокрема у відсутності механізмів виявлення та мінімізації дії різних ринкових та позаринкових викликів. Залишаються нерозробленими кількісні методи прийняття управлінських рішень менеджментом вищого навчального закладу. На нашу думку, мають бути розроблені теоретико-методологічні питання з проблематики запровадження механізмів ідентифікації ринкових та позаринкових викликів (ризиків) в процесі організації діяльності вищих навчальних закладів.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення теоретико-методологічних засад побудови системи стратегічного управління у вищому навчальному закладі.

Основний матеріал. У високонкурентному середовищі ключовим елементом стратегічного управління економічної організації є підтримка та розвиток її стратегічного потенціалу. Стратегічний потенціал є елементом системи внутрішнього потенціалу і пов'язується із здатністю організації вирішувати завдання стратегічного розвитку. В умовах економічної нестабільності стратегічний потенціал організації має генерувати додаткові властивості, серед яких найважливіше значення мають адаптивність (стійкість до зовнішніх викликів, які нерідко є руйнівними або навіть катастрофічними), мобільність (здатність швидко задіяти додаткові ресурси), управлінська гнучкість (властивість потенціалу як систему перебудовуватися в залежності від характеру змін зовнішнього середовища), орієнтація на реалізацію конкурентних переваг.

Вищий навчальний заклад – це високодиверсифікована організація, яка здійснює одночасно кілька видів діяльності. Тому для вищих навчальних закладів однією із пріоритетних проблем є оптимальний розподіл ресурсів між різними видами діяльності. Оцінювання стратегічних альтернатив розвитку вищого навчального закладу здійснюється на основі збалансування сформульованих цілей, викликів середовища та наявних ресурсів [1, с.237].

Вищі навчальні заклади як ринкові інституції функціонують на ринку освітніх послуг, на якому спостерігається доволі запекла конкурентна боротьба. Це – об'єктивне явище, яке є закономірним наслідком масовизації вищої освіти. Ринок освітніх послуг можна сприймати як систему економічних відносин, що виникають з приводу купівлі-продажу освітніх послуг [2, с.189].

На ринку освітніх послуг “взаємодіють” попит на освітні послуги з боку основних господарюючих суб'єктів (окремих громадян,

домогосподарств, підприємств й організацій, держави) та їхня пропозиція від різних освітніх закладів. Протягом останніх років на ринку освітніх послуг України спостерігається диференціація та сегментація як ринкового продукту, так і відповідно технологічних процесів в залежності від потенційного попиту [3, с.59]. Це призводить до конкуренції між суб'єктами освітньої діяльності.

В той же час конкуренція серед вищих навчальних закладів – цілком нормальне явище, що викликане дією ринкових механізмів і детермінує процеси ринкового розподілу та мобільності ресурсів. Пропонуємо виділяти наступні форми конкуренції: конкуренція між ВНЗ різних форм власності за доступ до бюджетних ресурсів; конкуренція за абітурієнтів (студентів); конкуренція за висококваліфікованих викладачів; конкуренція за просування на міжнародний ринок освіти; конкуренція за іноземних студентів. Вищі навчальні заклади у високонкурентному середовищі змушені діяти як специфічні освітні корпорації, які одночасно надають ринкові послуги та виробляють суспільні блага.

Держава та суспільство об'єктивно зацікавлені у високій результативності діяльності вищих навчальних закладів, які виробляють суспільні блага. На практичному рівні у сфері вищої освіти суспільним благом вважається підготовка висококваліфікованих фахівців для суспільного сектору національної економіки (тобто, в межах державного замовлення, яке формується уповноваженим державним органом з урахуванням тенденцій ринку праці).

Протягом 1995-2010 рр. сфера вищої освіти України розвивалася випереджаючими темпами, що проявилось в першу чергу у зростанні кількості закладів вищої освіти та збільшенні чисельності студентів [1, с.133]. Результати соціологічних опитувань свідчать про скоріше негативне сприйняття у суспільній свідомості якості та характеру процесів, що відбуваються у сфері вищої освіти [4]. Нині система вищої освіти України не може продемонструвати високу якість діяльності в системі міжнародних координат, що підтверджується результатами незалежного рейтингування вищих навчальних закладів, яке регулярно проводиться впливовими міжнародними організаціями.

Розвиток вищої освіти відбувається у несприятливих макроекономічних умовах. Зокрема, через падіння платоспроможного попиту окремі заклади припинили діяльність, а окремі – знижують ціни (демпенгують), що негативно позначається на падінні якості навчання. Демографічна криза 1990-х рр. призвела до зниження кількості потенційних споживачів освітніх послуг [2, с.88].

Однією із вад системи вищої освіти України є орієнтація вищих навчальних закладів на задоволення потреб споживачів, які бажають

отримані так звані «модні» або «рейтингові» спеціальності (економіст, юрист, менеджер, психолог та ін.). Значна частка вищих навчальних закладів готують непрофільних для них фахівців, не маючи для цього належного кадрового, наукового та навчально-методичного забезпечення.

В Україні зафіксовано відносно високий показник бюджетного фінансування сфери вищої освіти (відносно ВВП). Натомість в Україні майже не фінансується наукова (дослідницька) та інноваційна діяльність установ вищої освіти. Майже не фінансуються інвестиційні витрати на нове будівництво, впровадження нових освітніх технологій, закупівлю навчального обладнання, проведення перспективних наукових досліджень [1, с.283]. Аналіз зарубіжного досвіду дозволяє виділити основні інструменти фінансування вищих навчальних закладів: пряме бюджетне фінансування на покриття витрат; пряме бюджетне фінансування за програмно-цільовим методом (орієнтоване на досягнення результату); бюджетне фінансування з використанням державних зобов'язань (освітніх ваучерів); освітнє кредитування; освітні заощадження; грантове кредитування; отримання плати за навчання від споживачів (замовників) освітніх послуг; корпоративне фінансування (за рахунок коштів майбутніх роботодавців) [5, с.94].

Провідні вищі навчальні заклади України активніше інтегруються до світових наукових мереж та об'єднань (зокрема, шляхом укладання договорів з відомими світовими та європейськими дослідницькими організаціями, у тому числі з Європейським космічним агентством, ПРООН, НАСА та ін.). Напрацьовано позитивний досвід функціонування нових інноваційно орієнтованих структур, сформованих за участю вищих навчальних закладів (створення наукових парків, технопарків, об'єктів інноваційної інфраструктури, інших організаційних структур інноваційного підприємництва) [6, с.178].

Ключовим аспектом функціонування системи вищої освіти є підтримка реальної (а не лише законодавчо проголошеної та декларативної) автономії вищих навчальних закладів. У розвинутих країнах інституційною платформою стратегічного управління вищим навчальним закладом є його автономія, яка на практиці розповсюджується не лише на академічні права і свободи («академічна автономія»), а і на організаційно-розпорядчу діяльність («організаційна автономія»), фінансову політику та кадрову роботу («фінансово-господарська автономія»), що посилює відповідальність керівництва (менеджменту) закладу за результати діяльності. В Україні залишаються невирішеними проблеми розширення повноважень вищих навчальних закладів щодо проведення кадрової політики, регламентування умов

вступу на навчання, розподілу фінансових ресурсів, прозорості для громадського контролю всієї їхньої академічної та фінансової діяльності.

З точки зору теорії конкуренції, система стратегічного управління вищим навчальним закладом має передбачати розвиток конкурентних переваг – тобто тих значимих характеристик, які істотно впливають на формування його конкурентної позиції.

Конкурентну позицію вищого навчального закладу можна сприймати як місце цього закладу на ринку освітніх послуг з точки зору формування привабливих для споживача елементів освітньої послуги. Конкурентну позицію вищих навчальних закладів можна визначити через різноманітні системи рейтингів, які широко використовується у багатьох країнах задля розуміння динаміки розвитку вищих навчальних закладів та системи вищої освіти загалом. Рейтинг вищих навчальних закладів – це ієрархічна інформація про ступінь відповідності вказаних закладів певним очікуванням, які відображають якість наданих освітніх послуг.

Стратегія розвитку вищого навчального закладу може ґрунтуватися на основі формування нових та використання наявних конкурентних переваг. Ці переваги проявляють себе лише на фоні дій конкурентів, тобто у вільному ринковому середовищі, і можуть бути ефективно реалізованими у випадку належної організації різних складових управлінського механізму [7, с.19].

Завдання механізму стратегічного управління вищим навчальним закладом – забезпечити зміцнення конкурентної позиції закладу за рахунок найбільш ефективного використання конкурентних переваг. В умовах глобалізації особливе значення набуває інтеграційна стратегія, тобто стратегія взаємодії вищого навчального закладу з ринковими інституціями, розташованими у глобальній або національній економічній системі. Формування інтеграційної стратегії (інтеграційної програми) на рівні вищого навчального закладу, яка передбачатиме реалізацію низки проектів та заходів із інституціями, що знаходяться у зовнішньому середовищі (в тому числі в частині: формування інтеграційної стратегії; розробка показників (критеріїв) результативності інтеграційного співробітництва; створення структурного підрозділу або призначення посадової особи, відповідальною за координацію та моніторинг результативності робіт у сфері інтеграційного співробітництва; розробка проектів (заходів) інтеграційного співробітництва із науковими установами, суб'єктами корпоративного сектору (бізнес-структурами), у тому числі роботодавцями, із закладами середньої освіти (середніми школами), із іноземними вищими навчальними закладами). На рівні вищого

навчального закладу доцільно розробити механізм стимулювання співробітників, які ініціюють та беруть участь у реалізації програм інтеграційного співробітництва [8, с.212].

Стратегічне управління вищим навчальним закладом має здійснюватися на основі розгляду закладу як відкритої, складної і динамічної соціально-економічної системи, яка постійно змінює свої характеристики, а відтак – і змінює конкурентну позицію на ринку освітніх послуг. Завдання механізму стратегічного управління вищим навчальним закладом полягає у забезпеченні зміцнення конкурентної позиції закладу за рахунок найбільш ефективного використання конкурентних переваг.

Якість стратегічного управління вищим навчальним закладом – це здатність системи стратегічного управління вищим навчальним закладом задовільнити прагнення до належної конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг через виконання певної стратегічної програми. Обґрунтовано, що методологія стратегічного управління вищим навчальним закладом має ґрунтуватися на загальній системі управління якістю, що створена відповідно до міжнародних стандартів ISO серії 9000. Система управління якістю, що створена відповідно до міжнародного стандарту ISO 9001:2000, ефективно функціонує в бюджетних установах більшості держав – членів ЄС. Визначено ключові ознаки високої якості управління: орієнтація на споживача (суспільство, суспільні групи); провідна роль «професійних керівників»; заінтересованість службовців у досягненні кінцевого результату; процесний підхід; системний підхід; прийняття обґрунтованих рішень. Прийнятним для ідентифікації якості стратегічного управління вищим навчальним закладом є метод розрахунку абсолютних та відносних показників (відхилень) параметрів керованих управлінських та економічних процесів. Набір показників, що можуть бути використані для оцінювання якості стратегічного управління вищим навчальним закладом пропонуємо обирати на основі даних очікуваних результатів виконання стратегічної програми (або заходів, передбачених стратегією) розвитку закладу. У випадку необхідності система обраних для аналізу показників може бути уточнена (зменшена або доповнена кількісно, деталізована тощо), що обумовлюється зміною зовнішнього середовища або трансформацією економічних відносин у сфері вищої освіти.

В процесі розробки стратегічних рішень та реалізації стратегії розвитку вищого навчального закладу на основі використання конкурентних переваг доцільно розглядати вищий навчальний заклад як специфічну «освітню корпорацію», яка надає освітні послуги відповідно до державних стандартів, а також інші послуги відповідно до статуту.

Важливим елементом механізму стратегічного управління розвитком вищого навчального закладу є вибір організаційного ресурсу (у тому числі організаційної структури) для реалізації визначеної стратегічної моделі. Організаційна модель розвитку вищого навчального закладу має забезпечити як поточне функціонування закладу, націлене на вироблення та надання освітніх послуг з конкретними споживчими характеристиками, так і реалізацію програми стратегічного розвитку. У сучасних джерелах пропонується розглядати варіант, що акцентує увагу на розвитку різних частин капіталу (як ресурсу): людського капіталу, інтелектуального капіталу, організаційного капіталу, інтерфейсного капіталу, фізичного капіталу тощо. В процесі стратегічного розвитку вищого навчального закладу мають відбуватися постійні позитивні зміни, спрямовані на зміцнення людського потенціалу (що проявляється, зокрема, у зростанні кваліфікації науково-педагогічних працівників), його адаптації до змін у науці, техніці, практичній діяльності.

Експерти вказують на доцільність розробки відповідних методичних рекомендацій та внесення змін до чинного законодавства (Податковий кодекс, Закони України “Про освіту” та “Про вищу освіту”), відповідно до яких вищим навчальним закладам має бути надано статус неприбуткових організацій з правом провадження підприємницької діяльності (за умови, що підприємницький дохід формується завдяки реалізації діяльності у сфері вищої освіти, тобто відповідає статутній діяльності).

Сучасними інструментами стратегічного розвитку вищих навчальних закладів в умовах сучасних глобальних викликів є впровадження у навчальну практику концепції “освіта протягом життя”, створення та впровадження принципово нових освітніх технологій (у тому числі впровадження так званої “відкритої освіти”), використання інформаційно-комунікаційних технологій в якості джерела стратегічного розвитку вищих навчальних закладів, моніторинг та оцінювання стратегічної (ринкової) позиції закладів на основі розрахунку рейтингів (рейтингування) та інші.

В українських реаліях вищі навчальні заклади, виходячи із власної спеціалізації (профілю), можуть реалізовувати стратегії розвитку на основі використання конкретних можливостей (переваг) створення проектів у галузі корпоративної освіти. Корпоративна освіта – це сфера освітньої діяльності, яка передбачає проведення навчань задля підвищення кваліфікації або перепідготовки співробітників компаній (корпоративного сектору) за навчальними програмами, складеними на основі запитів бізнес-партнерів. Виділено перспективні напрями стратегії розвитку корпоративної освіти на рівні конкретного вищого

навчального закладу: створення структурного підрозділу (інституту, кафедри, навчального центру); передача в оренду освітніх приміщень (аудиторій, комп'ютерних класів, лабораторій); проведення регулярних тренінгів; надання окремих освітніх послуг, створення системи атестації персоналу замовника та ін.

Організаційними формами корпоративної освіти, що розвивається на базі вищого навчального закладу, можуть бути: створення окремого структурного підрозділу (Інституту, “корпоративного університету”), який функціонує на базі об'єднання ресурсів головного закладу (в основному, інтелектуальних) та замовника-роботодавця (виробничих та фінансових); створення окремої кафедри (секції, навчального центру), яка відповідатиме за підготовку та підвищення кваліфікації конкретних слухачів, що навчаються в рамках існуючих програм, але опановують варіативні дисципліни з урахуванням запиту замовника-роботодавця; створення тренінг-підрозділу (лабораторії, сервіс-центру), який здійснює підготовку та підвищення кваліфікації працівників на основі наявної у закладі ліцензії, але з урахуванням запиту замовника-роботодавця, і при цьому видає документ про освіту встановленого зразка. Конкретна форма корпоративної освіти обирається з урахуванням характеру запиту, а також ступеня готовності сторін (закладу та компанії) до інтеграції. Також враховується вартість навчання, обсяги підготовки, можливість акумуляції необхідних ресурсів, наявність ліцензій тощо.

На рівні вищого навчального закладу можлива реалізація стратегії розвитку корпоративної освіти на основі етапності виконання окремих заходів, у тому числі застосовування “м'яких” (експериментальних) форм корпоративної освіти. Український корпоративний сектор не спроможний сформувавши стійкий платоспроможний попит для розвитку корпоративної освіти у комерційно привабливих обсягах. Запропоновано розглянути модель створеного на базі спеціалізованого вищого навчального закладу корпоративного університету, в якому роль корпоративного партнера (консолідатора) бере на себе професійна громадська організація, яка може об'єднати запити кількох роботодавців або компаній всієї галузі.

Результати емпіричного аналізу засвідчують, що вищі навчальні заклади України мають практику розробки стратегічних рішень, але вони не оформлюються у вигляді окремого документу (стратегії). З метою налагодження успішного механізму стратегічного управління вищим навчальним закладом необхідно організувати системну та цілеспрямовану роботу щодо моніторингу кон'юнктури ринку освітніх послуг, ідентифікації ринкових та позаринкових викликів, оцінки та результативної протидії різним ризикам.

В процесі реалізації програм і заходів стратегічного управління вищі навчальні заклади мають своєчасно реагувати на зовнішні виклики, при цьому з урахуванням проголошеної місії та статутних завдань знаходячи додаткові джерела для підтримки стратегічного розвитку.

Висновки. В процесі розробки стратегічних рішень та реалізації стратегії розвитку вищого навчального закладу на основі використання конкурентних переваг доцільно розглядати вищий навчальний заклад як специфічну «освітню корпорацію», яка надає освітні послуги відповідно до державних стандартів, а також інші послуги відповідно до статуту.

З точки зору теорії конкуренції, система стратегічного управління вищим навчальним закладом має передбачати розвиток конкурентних переваг – тобто тих значимих характеристик, які істотно впливають на формування його конкурентної позиції. Стратегія розвитку вищого навчального закладу може ґрунтуватися на основі формування нових та використання наявних конкурентних переваг. Ці переваги проявляють себе лише на фоні дій конкурентів, тобто у вільному ринковому середовищі, і можуть бути ефективно реалізованими у випадку належної організації різних складових управлінського механізму. Конкурентну позицію вищого навчального закладу можна сприймати як місце цього закладу на ринку освітніх послуг з точки зору формування привабливих для споживача елементів освітньої послуги. Конкурентну позицію вищих навчальних закладів можна визначити через різноманітні системи рейтингів, які широко використовується у багатьох країнах задля розуміння динаміки розвитку вищих навчальних закладів та системи вищої освіти загалом. Рейтинг вищих навчальних закладів – це ієрархічна інформація про ступінь відповідності вказаних закладів певним очікуванням, які відображають якість наданих освітніх послуг.

Завдання механізму стратегічного управління вищим навчальним закладом – забезпечити зміцнення конкурентної позиції закладу за рахунок найбільш ефективного використання конкурентних переваг.

Стратегічне управління вищим навчальним закладом має здійснюватися на основі розгляду закладу як відкритої, складної і динамічної соціально-економічної системи, яка постійно змінює свої характеристики, а відтак – і змінює конкурентну позицію на ринку освітніх послуг. Завдання механізму стратегічного управління вищим навчальним закладом полягає у забезпеченні зміцнення конкурентної позиції закладу за рахунок найбільш ефективного використання конкурентних переваг.

Якість стратегічного управління вищим навчальним закладом – це здатність системи стратегічного управління вищим навчальним

закладом задовільнити прагнення до належної конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг через виконання певної стратегічної програми. Методологія стратегічного управління вищим навчальним закладом має ґрунтуватися на загальній системі управління якістю, що створена відповідно до міжнародних стандартів ISO серії 9000.

Організаційна модель розвитку вищого навчального закладу має забезпечити як поточне функціонування закладу, націлене на вироблення та надання освітніх послуг з конкретними споживчими характеристиками, так і реалізацію програми стратегічного розвитку.

Сучасними інструментами стратегічного розвитку вищих навчальних закладів в умовах сучасних глобальних викликів є впровадження у навчальну практику концепції “освіта протягом життя”, створення та впровадження принципово нових освітніх технологій (у тому числі впровадження так званої “відкритої освіти”), використання інформаційно-комунікаційних технологій в якості джерела стратегічного розвитку вищих навчальних закладів, моніторинг та оцінювання стратегічної (ринкової) позиції закладів на основі розрахунку рейтингів (рейтингування) та інші.

В українських реаліях вищі навчальні заклади, виходячи із власної спеціалізації (профілю), можуть реалізовувати стратегії розвитку на основі використання конкретних можливостей (переваг) створення проектів у галузі корпоративної освіти. На рівні вищого навчального закладу можлива реалізація стратегії розвитку корпоративної освіти на основі етапності виконання окремих заходів, у тому числі застосування “м’яких” (експериментальних) форм корпоративної освіти.

Результати емпіричного аналізу засвідчують, що вищі навчальні заклади України мають практику розробки стратегічних рішень, але вони не оформлюються у вигляді окремого документу (стратегії). З метою налагодження успішного механізму стратегічного управління вищим навчальним закладом необхідно організувати системну та цілеспрямовану роботу щодо моніторингу кон’юнктури ринку освітніх послуг, ідентифікації ринкових та позаринкових викликів, оцінки та результативної протидії різним ризикам. В процесі реалізації програм і заходів стратегічного управління вищі навчальні заклади мають своєчасно реагувати на зовнішні виклики, при цьому з урахуванням проголошеної місії та статутних завдань знаходячи додаткові джерела для підтримки стратегічного розвитку.

У подальшому доцільне проведення наукових досліджень, спрямованих на вироблення методичних рекомендацій з розробки проектів стратегічного розвитку вищого навчального закладу в залежності від його типу.

Список використаних джерел

1. Економічні аспекти проблем розвитку вищої освіти в Україні [монографія] / за ред. чл.-кор. НАПНУ І.М.Грищенка. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – 478 с.
2. Каленюк І.С. Економіка освіти [навчальний посібник] / І.С.Каленюк. – К.: Знання України, 2003. – 316 с.
3. Комарова О.А. Освітній потенціал: теоретико-методологічні та практичні аспекти формування / О.А.Комарова. – Кіровоград: ДЛАУ, 2009. – 336 с.
4. Соціологічні опитування / Центр Разумкова [Електронний ресурс]. - <http://razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php>
5. Боголіб Т. М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період. – К., 2006. – 324 с.
6. Економічні основи інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України / за ред. акад.НАПНУ В.І.Лугового. – К.: Педагогічна преса, 2009. – 384 с.
7. Економіка вищої освіти України: тенденції та механізм розвитку / за ред. акад.НАПНУ В.П.Андрущенка. – К.: Педагогічна преса, 2006. – 208 с.
8. Повышение качества высшего образования и Болонский процесс / В.А.Трайнев, С.С.Мкртчян, А.Я.Савельев. – М.: Дашков и К., 2010. – 392 с.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОСТРОЕНИЯ СИСТЕМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ВЫСШИМ УЧЕБНЫМ ЗАВЕДЕНИЕМ

НАТРОШВИЛИ С.Г.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Целью исследования является освещение теоретико-методологических основ построения системы стратегического управления в высшем учебном заведении. В процессе исследования использованы следующие методы: индукции и дедукции, анализа и синтеза, логического обобщения, научного абстрагирования и др. В статье рассматриваются особенности деятельности высшего учебного заведения как специфической образовательной корпорации, которая функционирует в конкурентной среде на рынке образовательных услуг. Обоснована необходимость разработки и внедрения методик стратегического управления в учреждениях высшего образования.

Научная новизна: показаны перспективные инструменты стратегического управления высшим учебным заведением; описаны подходы к оценке качества стратегического управления высшим учебным заведением. Практическая значимость: представлены результаты могут быть использованы менеджментом вуза при разработке стратегий (стратегических планов) развития учреждения в высококонкурентной среде.

Ключевые слова: *стратегическое управление, высшее образование, высшее учебное заведение, рынок образовательных услуг, конкурентная среда.*

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR DESIGNING THE STRATEGIC MANAGEMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION

NATROSHVILI S.G.

Kyiv National University of Technologies and Design

The **aim** of the study is to highlight the theoretical and methodological principles of construction of strategic management in higher education. The study used the following methods: induction and deduction, analysis and synthesis, logic synthesis, scientific abstraction and others. In the article the features of higher education institution as a specific educational corporation that operates in competitive environment in the educational market. The necessity of developing and implementing methods of strategic management in higher education.

Originality: The perspective of strategic management tools institution of higher education; described approaches to evaluation as a strategic management of higher education institutions. Practical significance: The results can be used by management institution of higher education in the development of strategies (strategic plans) of institutions in the competitive environment.

Keywords: *strategic management, higher education, higher education institutions, education market, competitive landscape.*